

Prof. dr hab. Dariusz Kuźmina
Warszawa - UW

**STANOWISKO DYREKTORÓW INSTYTUTÓW,
KATEDRY I ZAKŁADU INFORMACJI NAUKOWEJ
I BIBLIOTEKOZNAWSTWA W SPRAWIE STANOWISK
W BIBLIOTEKACH**

Warszawa, dn. 25 czerwca 2012 r.

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego
Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Dyrektorzy instytutów prowadzących na polskich uczelniach studia I i II stopnia w zakresie informacji naukowej i bibliotekoznawstwa (INiB) wyrażają głębokie zdziwienie i stanowią sprzeciw wobec kierunku działań podjętych przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w związku z „deregulacją” zawodu bibliotekarza oraz sposobu określenia wymagań kwalifikacyjnych do zajmowania określonych stanowisk w bibliotekach, który przedstawiony został w projekcie rozporządzenia w tej sprawie z dn. 18 maja 2012 r. Projekt ten jest sprzeczny z wieloma obowiązującymi przepisami polskimi, w tym z ustawą o bibliotekach i ustawą Prawo o Szkolnictwie Wyższym. Ponadto, wbrew długoletnim staraniom naukowego środowiska bibliologów i informatologów oraz zawodowego środowiska bibliotekarzy, a także wbrew międzynarodowym zaleceniom UNESCO i IFLA oraz zasadom przyjętym w bibliotekarstwie światowym, zaproponowane przez MKiDN rozwiązania w zakresie określenia kompetencji wymaganych od osób zatrudnianych na stanowiskach bibliotekarskich jednoznacznie zarówno degradują zawód bibliotekarza, jak i deprecjonują studia uniwersyteckie, które służą profesjonalnemu przygotowaniu tej grupy zawodowej.

Pod pretekstem „dostosowania do ustawy z dn. 31 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 207 poz. 1230)”, kwestionowany przez nas projekt zakłada drastyczne obniżenie wymagań kwalifikacyjnych stawianych osobom zatrudnianym na stanowiskach bibliotecznych m.in. przez zniesienie wymogu posiadania przez nie jakiegokolwiek przygotowania zawodowego, w tym kwalifikacji bibliotekarskich uzyskiwanych na

różnych poziomach poprzez ukończenie studiów informacji naukowej i bibliotekoznawstwa I lub II stopnia. W uzasadnieniu do projektu rozporządzenia umieszczono niczym nie potwierdzoną i zdumiewającą opinię, iż „Niejednokrotnie znajomość nowych technologii oraz inne umiejętności, np. dotyczące pozyskiwania środków pozabudżetowych, mogą być większym atutem pracownika niż wykształcenie profilowe i wieloletni staż pracy”. Niezgodnie z prawdą sugeruje to, jakoby absolwenci studiów kierunkowych takich umiejętności nie posiadali i równocześnie generalnie podważa wartość tych studiów. Obie wymienione przez autorów umiejętności należą do zespołu efektów kształcenia, tj. kompetencji, w które wyposażani są absolwenci studiów INiB, obok innych kompetencji niezbędnych do profesjonalnego wypełniania zadań współczesnej biblioteki, kierowania jej pracą oraz – o czym autorzy projektu zdają się zapominać – do pracy z czytelnikiem i współpracy ze społecznym otoczeniem biblioteki. Kompetencje te w szczególności w małych bibliotekach gminnych, bardzo często niejednokrotnie czynią z bibliotekarzy jedyną kadrę zapewniającą upowszechnianie kultury w małych miastach, a w szczególności na wsi. Wejście w życie rozporządzenia w przedstawionym kształcie może mieć bardzo poważny wpływ na ograniczenie dostępu do kultury mieszkańców wsi i małych miast i zniweczy wysiłek takich programów wspierających działalność bibliotek jak Biblioteka+ i Program Rozwoju Bibliotek Fundacji Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego (w których uczestniczyły instytuty INiB), a także realizowanego obecnie programu Promocja czytelnictwa.

Wyrażamy też sprzeciw wobec pominięcia w konsultacjach społecznych dotyczących projektu tego rozporządzenia środowiska akademickiego kształcenia bibliotekarzy i specjalistów zarządzania informacją. Rozporządzenie to ma jednoznaczny wpływ na celowość prowadzenia studiów ukierunkowanych na przygotowanie do zawodu, a w dalszej konsekwencji także na rozwój badań naukowych w zakresie bibliologii i informatologii, które są dyscyplinami wpierającymi ten obszar działalności praktycznej. W tej sytuacji uważamy, że konsultacje powinny być prowadzone w porozumieniu przez zarówno resort kultury jak i resort nauki i powinny objąć środowisko akademickich ośrodków kształcenia INiB.

Nasze zastrzeżenia do proponowanego projektu rozporządzenia dotyczą zarówno wyrażonego w nim sposobu postrzegania zawodów bibliotekarza i specjalisty dokumentacji i informacji naukowej, jak i niespójności tego projektu z obowiązującymi ustawami i rozporządzeniami. Poniżej przedstawiamy uwagi i sugestie dotyczące treści projektu.

1. Niespójność prawna i koncepcyjna

Projekt rozporządzenia jest niezgodny z obowiązującą ustawą o bibliotekach oraz innymi przepisami prawa, tj. rozporządzeniem dotyczącym zawodów i specjalności na rynku pracy, a także ze zmianami wprowadzonymi do ustawy PSW. Trzeba też pod-

kreślić, że zmiany wprowadzone Ustawą z dn. 31 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej oraz niektórych innych ustaw nie zawiera żadnych zapisów, które implikowałyby zmiany w regulacji wymagań kwalifikacyjnych do zajmowania określonych stanowisk w bibliotekach zaproponowane w projekcie rozporządzenia.

Art. 29 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 o bibliotekach stwierdza, że „Pracownicy zatrudnieni na stanowiskach bibliotekarskich powinni posiadać kwalifikacje bibliotekarskie”. Propozycja MKiDN jest zatem niezgodna z wskazaną ustawą w tym zakresie, w którym nie określa bibliotekarskiego charakteru wymaganych kwalifikacji. Dotyczy to np. stanowiska młodszego bibliotekarza i bibliotekarza (możliwość objęcia tych stanowisk bez wykształcenia kierunkowego i bez stażu pracy). Wątpliwe jest też uznanie samego stażu pracy za równoważne z nabyciem kwalifikacji bibliotekarskich (przypadek starszego kustosa, kustosa, starszego bibliotekarza – nie ma wymogów wykształcenia kierunkowego) w sytuacji, gdy do stażu pracy na podstawie § 4 projektu rozporządzenia ma być zaliczane zatrudnienie poza bibliotekami.

Przywołane w uzasadnieniu do projektu rozporządzenia, obecnie obowiązujące Rozporządzenie Ministra Kultury i Sztuki z dnia 9 marca 1999 r. w sprawie zajmowania stanowisk w bibliotekach oraz trybu stwierdzania tych kwalifikacji już w samym tytule odnosiło się do zapisu art. 29 ustawy o bibliotekach, w którym wyraźnie jest zapisane, że pracownicy zatrudnieni w bibliotekach na stanowiskach bibliotekarskich powinni posiadać kwalifikacje bibliotekarskie. Dlatego też w § 2 obowiązującego dotąd rozporządzenia znajduje się odwołanie do załącznika nr 2, który zawiera wykaz szkół wyższych, szkół oraz innych form kształcenia, których ukończenie uznaje się za wykształcenie bibliotekarskie oraz przygotowanie pedagogiczne. Nowe rozporządzenie także musi zawierać określenie czym są „kwalifikacje bibliotekarskie” – wynika to wprost z delegacji ustawowej dla ministra do wydania rozporządzenia: „Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego określi, w drodze rozporządzenia, wymagania kwalifikacyjne uprawniające do zajmowania określonych stanowisk w bibliotekach oraz tryb stwierdzania tych kwalifikacji, uwzględniając potrzebę profesjonalnego wykonywania zadań”. Nie można uznać, że ukończenie szkoły średniej lub dowolnych studiów wyższych oraz staż pracy zapewni profesjonalne wykonywanie zadań przez osoby zatrudnione na stanowiskach bibliotekarskich.

Zgodnie ze zmianami wprowadzonymi w ustawie PSW, kompetencje wymagane na stanowiskach bibliotekarskich powinny być określone przez wskazanie wymaganych efektów kształcenia, tj. rodzaju wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych, zdefiniowanych jako efekty kształcenia na podstawie Polskich Ram Kwalifikacji. Uważamy też, że dążąc do zapewnienia spójności przepisów prawnych, określając wymagania kwalifikacyjne dotyczące zawodu bibliotekarza i „specjalistów innych zawodów związanych z działalnością biblioteczną”, jak to ujęto w uzasadnieniu projektu, powinno

się brać pod uwagę obowiązującą obecnie klasyfikację zawodów, w której wyróżniono i szczegółowo opisano kompetencje różnego rodzaju zawodów wyodrębnionych w ogólnych grupach bibliotekarzy, bibliotekoznawców i specjalistów zarządzania informacją (grupy 1431 Kierownicy do spraw sportu, rekreacji i kultury, 2622 Bibliotekoznawcy i specjaliści zarządzania informacją, 3433 Pracownicy bibliotek, galerii, muzeów i informacji naukowej oraz 4411 Pomocnicy biblioteczni).

Opis kwalifikacji powinien określać ich poziom zgodnie z definicją w ustawie PSW (kwalifikacje pierwszego stopnia – licencjat, inżynier; kwalifikacje drugiego stopnia – magister, magister inżynier, lekarz; kwalifikacje trzeciego stopnia – stopień naukowy doktora oraz kwalifikacje podyplomowe, które pozostają poza strukturą tej hierarchii) – do tych poziomów kwalifikacji zostaną przypisane w Polskiej Ramie Kwalifikacji kompetencje ogólne, którymi odznacza się każda osoba posiadająca dyplom potwierdzający uzyskanie danego poziomu kwalifikacji; nb. jest to też doskonała okazja do tego, by określić na jakich stanowiskach bibliotekarskich wystarczające jest posiadanie kwalifikacji I stopnia, na jakich wymagane jest posiadanie kwalifikacji II stopnia, do czego wymagane są kwalifikacja III stopnia, a do czego uzyskanie kwalifikacji podyplomowych. Uczelnie, wiedząc, jaką wiedzę i umiejętności powinni posiadać kandydaci na określone stanowiska bibliotekarskie mogą w ramach posiadanej autonomii, dostosować swoje programy kształcenia na studiach wyższych, podyplomowych, doktoranckich do tych wymagań, a kandydaci planujący swoją przyszłą karierę zawodową będą mogli wybierać kierunki studiów o takich programach kształcenia, które zapewniają osiągnięcie oczekiwanych efektów.

Uważamy, że takie rozwiązanie – pozostające w zgodzie z przekształceniami zarówno Wspólnej Europejskiej Przestrzeni Edukacyjnej, jak i tworzeniem Wspólnego – Europejskiego Rynku Pracy – w najmniejszym stopniu nie ogranicza niczyjego prawa do zajmowania stanowisk bibliotekarskich, choć też nikogo nie zwalnia z planowania i dokonywania wyborów i uzyskiwania odpowiednich kwalifikacji. Objęcie stanowisk bibliotekarskich jest uwarunkowane posiadaniem odpowiednich, potwierdzonych efektów kształcenia, a te efekty mogą być uzyskane różnymi sposobami – w ramach edukacji formalnej, nieformalnej lub pozaformalnej. Ważne jest, by były potwierdzone odpowiednim dokumentem (dyplomem, świadectwem itp. przypisanym do odpowiedniego poziomu kwalifikacji), byłoby też pożądane, by program kształcenia posiadał stosowne akredytacje, w tym profesjonalne, gwarantujące, że efekty osiągane przez absolwentów, a także sposoby ich weryfikacji zostały zaakceptowane przez środowisko zawodowe – tak jest na całym świecie. Przy takim podejściu zasadniczym zmianom musi też ulec sposób rekrutacji i oceny pracowników, a szerzej mówiąc prowadzenia polityki kadrowej w bibliotekach, i tylko takie podejście we właściwy sposób zapewni napływ do zawodu ludzi młodych, aktywnych, ale i kompetentnych.

Należy też podkreślić, że nieporozumieniem jest przyjmowanie zasady, iż staż pra-

cy i wykształcenie akademickie mogą być traktowane jako alternatywne sposoby zdobywania kwalifikacji (dotyczy stanowisk starszego bibliotekarza i bibliotekarza), bo dostarczają częściowo innych kompetencji. Uzupełniają się, a nie zastępują. Stawianie na równi rocznego stażu pracy z trzyletnimi studiami I stopnia (przypadek kwalifikacji wymaganych na stanowisku bibliotekarza) jest już radykalnym nieporozumieniem.

2. Wadliwość przepisów szczegółowych

Duża część przedstawionych w projekcie przepisów, które mają szczegółowo regulować wymagania stawiane osobom zatrudnianym na różnych stanowiskach bibliotekarskich jest niezrozumiała w kontekście sytuacji istniejącej obecnie na rynku pracy, albo jest nieprecyzyjna, albo prowadzi do kuriozalnych konsekwencji.

Nie jest jasny powód, dla którego w bibliotece na stanowiskach bibliotekarskich należałoby zatrudniać osoby ze średnim wykształceniem w sytuacji dużego bezrobocia wśród absolwentów studiów wyższych. Nie służy to niczemu pozytywnemu, a jednocześnie grozi wyraźnym obniżeniem jakości kadry bibliotecznej. Zgodnie z międzynarodowymi zaleceniami UNESCO i IFLA, dążyć powinno się do zapewnienia, aby bibliotekarze mieli wyższe wykształcenie i kompetencje specjalistyczne.

Rozwiązania przewidziane dla specjalistów innych zawodów (załącznik, tabela nr 3) pozbawione są sensu w sytuacji, kiedy na stanowisku bibliotekarskim można zatrudnić absolwenta każdego kierunku studiów (tabela 1), co, jak zauważono w punkcie 1 niniejszych uwag, jest niezgodne z ustawą o bibliotekach. Nie ma też raczej sensu różnicowanie stanowisk, jeśli wymagania dotyczące kwalifikacji są identyczne.

Konieczne jest uwzględnienie wymagań kwalifikacyjnych studiów podyplomowych i doktoratów w dziedzinie bibliologii i informatologii. Studia podyplomowe wspierają permanentne kształcenie, które ma wielkie znaczenie w wykonywaniu zawodu bibliotekarza. Powinny one też pozostać warunkiem ubiegania się o wyższe stanowiska. Niezależnie od interesów jednostek prowadzących kształcenie, brak takiego wymagania (a zatem konieczności uczestniczenia w formalnym systemie permanentnej edukacji) nie dość, że jest sprzeczny z filozofią reformy kształcenia w ogóle, musi także działać demotywująco na pracowników bibliotek. Uwzględnianie wyłącznie stażu pracy jest nieporozumieniem, tak jak nieporozumieniem jest awansowanie kogoś wyłącznie za to, że przychodzi do pracy i wykonuje ją na przykład z minimalnym zaangażowaniem.

W świetle propozycji rozporządzenia doktor bibliologii i informatologii nie może być bibliotekarzem dyplomowanym (od adiunkta w górę), jeśli nie ukończył wcześniej studiów II stopnia w zakresie informacji naukowej i bibliotekoznawstwa. To prowadzi do sytuacji, w której na przykład absolwent trzyletnich studiów I stopnia w zakresie chemii i dwuletnich II stopnia w zakresie INiB może być kustoszem dyplomowanym, a absolwent trzyletnich studiów I stopnia w zakresie INiB i doktor w dyscyplinie bibliologia i informatologia już nie!

Stanowisko końcowe dyrektorów instytutów INiB

Projekt Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie wymagań kwalifikacyjnych do zajmowania określonych stanowisk w bibliotekach z dnia 18 maja 2012 r. uważamy za wadliwy zarówno pod względem formalnym jak i merytorycznym. Wprowadzenie go w życie byłoby społecznie szkodliwe i poważnie zagroziłoby jakości działalności bibliotek w Polsce. Wyrażamy zatem sprzeciw wobec planu wprowadzenia rozporządzenia w takim kształcie i postulujemy, aby przygotowanie nowego projektu nastąpiło w porozumieniu ze środowiskiem akademickim prowadzącym kierunkowe kształcenie do zawodu bibliotekarza i specjalisty zarządzania informacją.

dr hab. Dariusz Kuźmina	- Instytut Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych, Uniwersytet Warszawski
dr hab. Maria Próchnicka	- Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa, Uniwersytet Jagielloński
dr hab. Remigiusz Sapa	- Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa, Uniwersytet Jagielloński
dr hab. Marta Skalska-Zlat	- Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa, Uniwersytet Wrocławski
dr hab. Maria Juda	- Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej
prof. dr hab. Elżbieta Gondek	- Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej, Uniwersytet Śląski
dr hab. Jolanta Chwastyk-Kowalczyk	- Instytut Bibliotekoznawstwa i Dziennikarstwa, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach
prof. dr hab. Janusz Tondel	- Instytut Informacji Naukowej i Bibliologii, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
dr hab. Halina Kosętko	- Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa, Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie
dr hab. Jadwiga Konieczna	- Katedra Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej, Uniwersytet Łódzki
dr hab. Jadwiga Sadowska	- Zakład Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa, Uniwersytet w Białymstoku

Z upoważnienia wymienionych powyżej dyrektorów instytutów, katedry i zakładu INiB

dr hab., prof.. UW. Dariusz Kuźmina